

**СПИСАК ПРЕДМАТА СА НЕДЕЉНОМ И ГОДИШЊОМ НОРМОМ ЗА
ПРВУ ГОДИНУ ОБРАЗОВНОГ ПРОФИЛА
ЕЛЕКТРИЧАР**

РЕД.БРОЈ	НАЗИВ ПРЕДМЕТА	ПРВА ГОДИНА						Настава у блоку
		Разредно часовна настава						
		НЕДЕЉНО			ГОДИШЊЕ			
		Т	В	ПН	Т	В	ПН	
1.	Српски језик и књижевност	3			111			
2.	Енглески језик	2			74			
3.	Физичко васпитање	2			74			
4.	Математика	2			74			
5.	Историја	2			74			
6.	Рачунарство и информатика		2			74		
7.	Географија	1			37			
8.	Екологија и заштита животне средине	1			37			
9.	Физика	2			74			
10.	Техничко цртање и документација		2			74		
11.	Основе практичних вештина			6			222	
12.	Основе електротехнике	3	1		111	37		
13.	Електричне инсталације	2			74			
14.	Грађанско васпитање / Верска настава	1			37			
15.								
16.								

Листа изборних општеобразовних и стручних предмета

Рб	Листа изборних програма	РАЗРЕД			
		I	II	III	IV
Стручни програми					
1	Лифтови		1	1	
2	Обновљиви извори енергије		1		
3	Електроенергетски водови			1	
4	Апликативни програми за електричне инсталације			1	
Општеобразовни програми					
1	Страни језик II*		1	1	
2	Изабрани спорт**		1	1	
3	Историја (одабране теме)**		1	1	
4	Изабрана поглавља математике			1	
5	Индустријска географија**		1	1	
6	Ликовна култура**		1	1	
7	Музичка култура**		1	1	
8	Биологија		1		

Напомена: * програме Страни језик II и Лифтови ученик може изабрати само у другом разреду и изучавати га једну или две године

** Ученик изборни програм бира једном у току школовања

Ученик бира бар један предмет током школовања са листе изборних стручних програма

Физика

Недељни фонд часова: 2
Годишњи фонд часова: 74

1. ОСТВАРИВАЊЕ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА – ОБЛИЦИ И ТРАЈАЊЕ

РАЗРЕД:	Теоријска настава	Вежбе	Практична настава	Настава у блоку	Укупно
I	74	0	0	0	74

2. ЦИЉЕВИ УЧЕЊА:

- Упознавање са основним физичким појавама и процесима;
- Развијање радних навика и техничке културе;
- Развијање логичког закључивања и критичког мишљења;
- Развијање радозналости, самосталности и способности примене знања;
- Развијање правилног односа ученика према заштити животне околине

3. ТЕМЕ, ИСХОДИ, ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ И КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА

Разред: **Први**

Годишњи фонд часова: Теорија: **74 часова**;

ТЕМА	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Кинематика	<ul style="list-style-type: none"> • објасни значај физике као фундаменталне науке и корелацију са другим природним и техничким наукама; • разликује основне и изведене физичке величине и одговарајуће мерне јединице; • опише пример референтног система; • врши основне операције са векторима • користи појмове брзине и убрзања; • објасни различите врсте кретања • израчунава величине везане за врсте кретања 	<ul style="list-style-type: none"> • Физика - основна природна наука; • Физичке величине и формуле. Основне физичке величине (међународни СИ систем); • Подела физичких величина. Скаларне и векторске физичке величине; • Основне операције са векторима, сабирање, одузимање и разлагање вектора; • Референтни систем. Вектор положаја; • Кретање. Подела кретања; Равномерно и неравномерно кретање; • Брзина и убрзање; Кружно кретање. <p>Кључни појмови: равномерно и неравномерно кретање; брзина и убрзање</p>
Динамика	<ul style="list-style-type: none"> • разликује појам масе од појма тежине тела; • формулише Њутнове законе; • примењује Њутнове законе; • објасни гравитацију и њен утицај на кретање тела; • опише механички рад, снагу и енергију; • објасни значај закона одржања; • уочи постојање аналогije величина и једначина у translацији и ротацији; • разликује типове судара; • наведе примере примене физичких закона у техници. 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам силе и импулса; • Њутнови закони (I, II, III); Њутнов закон гравитације; • Скаларни и векторски производ; • Рад силе. Снага. Механичка енергија. Укупна енергија у механици; • Момент силе; Момент инерције Момент импулса; • Силе код кружног кретања; • Еластични и нееластични судар. <p>Кључни појмови: Њутнови закони, рад силе, снага, механичка енергија, укупна енергија у механици</p>
Статика	<ul style="list-style-type: none"> • опише принцип рада и примену простих машина (полуга, стрма раван, котур, итд.); • разјасни појам спрега сила и њихов момент; • наведе услове и врсте равнотеже; • наведе примере из свакодневног живота. 	<ul style="list-style-type: none"> • Равнотежа материјалне тачке; • Слагање двеју паралелних сила истих и супротних смерова; • Спрега сила, момент спрега; • Равнотежа чврстог тела. Врста равнотеже; • Равнотежа тела на стрмој равни; • Полуга. <p>Кључни појмови: равнотежа</p>
Термодинамика	<ul style="list-style-type: none"> • опише гасне законе; • дефинише појмове количина топлоте, унутрашња енергија, топлотни капацитет; • објашњава термодинамичке принципе • објасни принцип рада топлотних мотора. 	<ul style="list-style-type: none"> • Бојл-Мариотов закон. Геј-Лисаков закон. • Шарлов закон; • Количина топлоте. • Унутрашња енергија. Промена унутрашње енергије. • Топлотни капацитет. • Адијабатски процес. I и II принцип термодинамике. • Коefицијент корисног дејства топлотне машине. <p>Кључни појмови: принципи термодинамике, коefицијент корисног дејства</p>
Чврста тела и течности	<ul style="list-style-type: none"> • опише молекулу и међумолекулске интеракције; • опише сва три агрегатна стања; • наведе разлике, особине и примере чврстих тела у кристалном и аморфном облику; • дефинише површински напон; • објасни капиларност и наведе примере. 	<ul style="list-style-type: none"> • Молекули. Величина молекула. • Узајамно деловање молекула; • Чврста тела, кристали, еластичност чврстих тела; • Хуков закон; • Течности. Површински напон, капиларне појаве; • Особине течности. Вискозност. <p>Кључни појмови: Чврста тела и еластичност; течности и вискозност</p>

4. УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе / учења, планом рада и начинима оцењивања.

Облици наставе:

Наставни садржаји се реализују као:

- теоријска настава (74 часа)

Место реализације наставе:

Теоријска настава се реализује у учионици или у одговарајућем кабинету

Методе рада:

- Монолошка, дијалошка
- Демонстрација
- Дискусија
- Решавање проблема

Препоруке за реализацију наставе:

Користити сва доступна наставна средства. Користити мултимедијалне презентације. Упућивати ученике да користе интернет. Примењивати рад у паровима и ра у мањим групама. Мотивисати ученике да раде самосталне радове. Континуирано упућивати ученике на примену физике у будућем позиву и свакодневном животу кроз примере из техничке праксе.

Препоручени број часова по темама:

- Кинематика: 19 часова;
- Динамика: 20 часова;
- Статика: 8 часова;
- Термодинамика: 16 часова;
- Чврста тела и течности: 11 часова.

5. УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Наставник, на почетку школске године или на почетку теме упознаје ученике са начином оцењивања, динамиком и елементима оцењивања

Праћење развоја, напредовања и остварености постигнућа ученика обавља се формативним и сумативним оцењивањем.

Формативно оцењивање се одвија на сваком часу кроз:

- праћење активности ученика на часу (тј. процесу учења);
- континуално праћења достигнутих исхода и нивоа достигнутих компетенција,
- учешћем ученика у заједничком раду /рад у групама

Формативна оцена садржи следеће елементе: опис постигнућа ученика, опис ангажовања ученика и препоруке за даље напредовање.

Наставник у поступку оцењивања прикупља и бележи податке о постигнућима ученика, процесу учења, напредовању и развоју ученика током године у дневнику рада и својој педагошкој документацији, односно у личном картону ученика уколико се део практичних облика наставе одвија код послодавца.

Сумативно оцењивање се врши на крају програмске целине, теме или за класификациони период из предмета на основу:

- усмене провере знања;
- контролних и домаћих задатака
- тестова знања, односно задатака објективног типа
- података прикупљених формативним оцењивањем

Формативно и сумативно оцењивање део су јединственог процеса оцењивања заснованог на унапред утврђеним критеријумима са којима су ученици упознати.

Техничко цртање и документација

Недељни фонд часова: 0 + 2

Годишњи фонд часова: 0 + 74

1. ОСТВАРИВАЊЕ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА – ОБЛИЦИ И ТРАЈАЊЕ

РАЗРЕД:	Теоријска настава	Вежбе	Практична настава	Настава у блоку	Укупно
I	0	74	0	0	74

2. ЦИЉЕВИ УЧЕЊА:

- Оспособљавање ученика за практичне вештине из техничког цртања
- Оспособљавање ученика за рад са рачунаром
- Упознавање са основним теоријским знањем о техничкој документацији
- Оспособљавање ученика за рад са техничком и пројектном документацијом

3. ТЕМЕ, ИСХОДИ, ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ И КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА

ТЕМА	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Основе техничког цртања	<ul style="list-style-type: none"> • користи прибор за техничко цртање; • користи различите врсте линија; • наведе врсте техничких цртежа, као и формате на којима се исти раде; • формира заглавље и саставницу; • изведе различите конструкције правилних полигона и кривих линија; • скицира раванске и просторне облике. 	<ul style="list-style-type: none"> • Основни појмови о техничким цртежима; • Конструкције и пројекције. <p>Кључни појмови: Технички цртеж, конструкција, пројекција</p>
Техничко цртање на рачунару	<ul style="list-style-type: none"> • користи неки од програмских пакета при реализацији садржаја модула; • нацрта различите врсте линија и друге геометријске облике; • нацрта једноставније техничке цртеже и електричне шеме на различитим форматима; • формира заглавље и саставницу; • нацрта различите конструкције правилних полигона и кривих линија. 	<ul style="list-style-type: none"> • Цртање основних геометријских облика; • Конструкције и пројекције; • Софтверски алати за цртање електричних шема. • Цртање електричних шема. <p>Кључни појмови: цртање, геометријски облик, електрична шема</p>
Пројектно- техничка документација	<ul style="list-style-type: none"> • опише поделу улога у организационој структури једне компаније • наведе врсте радних евиденција • попуни радни налог • планира рад и ресурсе на основу радног налога • организује рад и ресурсе на основу радног налога • води евиденцију о преузетом алату, материјалу, опреми, уређајима и резервним деловима из складишта и стању залиха • води евиденцију о утрошку времена, материјала, опреме, уређаја и резервних делова током процеса рада • води евиденцију о сметњама/кваровима • води евиденцију о извршеним пословима и реализованим радним налозима • користи стручну терминологију у овој области; • користи ИКТ за вођење свих радних евиденција • разуме значај вођења радних евиденција • наведе врсте пројектно-техничке документације • наведе делове пројекта • објасни улогу делова пројектне документације • користи стандардизоване симболе за означавање елемената у електричним инсталацијама • учрта и повеже елементе електричне инсталације коришћењем одговарајућег софтвера на датој основи и/или цртежу • учрта/унесе измене у конфигурацији електричне инсталације коришћењем одговарајућег софтвера на датој основи и/или цртежу • креира налог за требовање опреме/материјала према радном налогу и датом предмеру/предрачуна • користи пројектну и техничку документацију у раду • опише поступак фазе реализације пројекта • објасни значај усклађивања радова са другим радовима на објекту при реализацији пројекта по фазама 	<ul style="list-style-type: none"> • Организациона структура компаније, организација и подела посла. • Евиденција у пословима на изградњи, одржавању и сервисирању електричних инсталација: - радни налог; - налог за набавку/требовање материјала и опреме; - евиденција о преузетим ресурсима - реверс о задужењу алата, уређаја, опреме и материјала; - евиденција о стању сопствених залиха материјала и опреме; - извештај о обављеном радном задатку (послу)или извршеном сервисирању • Основе рада програмима за рад са текстом и табелама (нпр. MS Word и Excel или слично) за потребе посла. • Важећи стандарди, правила и прописи у пословима на изградњи и одржавању електричних инсталација • Врсте пројектно-техничке документације (типови пројеката – од идејног до пројекта изведеног стања/објекта; техничка упутства: инсталатерско и корисничко упутство, техничка спецификација материјала и опреме, ...) • Делови пројектне документације (текстуални и графички део пројекта, предмер и предрачун, потврде и атести, ...). • Графички део техничке документације: <ul style="list-style-type: none"> - симболи за означавање елемената - цртање шема - цртање једнополне шеме • Требовање материјала и опреме према предмеру и предрачуна за радни задатак (посао) дефинисан радним налогом. • Текстуални део пројекта: <ul style="list-style-type: none"> - описи система, његове, улоге структуре и начина рада; опис начина реализације (врста материјала, тип опреме, начин монтаже и повезивања елемената). • Основе рада програмима за рад са текстом и табелама (нпр. MS Word и Excel или слично) за потребе посла. • Основе рада у програму за цртање (нпр. AutoCAD-у или слично) за потребе посла. <p>Кључни појмови: евиденција, планирање, организација, стандард, пропис, пројекат</p>

4. УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

На првом часу упознати ученике са циљевима и исходима наставе, односно учења, планом рада и критеријумом и начинима оцењивања, као и начином рада у рачунарској учионици/кабинету, подели на групе и распоредом реализације наставе. Дискутујете са ученицима о њиховим искуствима на ову тему. Питајте их шта је за њих појам техничког цртања а шта појам пројектно-техничке документације; због чега је важно техничко цртање и техничка документација, чему служи; да ли су имали прилику да користе неки облик техничке документације до сада. Показати им пример техничког цртежа и техничке документације и навести их да самостално закључују о елементима који је чине.

Облици наставе: Вежбе

Место реализације наставе: Вежбе се реализују у рачунарској учионици/кабинету.

Подела на групе: Одељење се дели у 2 групе.

Препоручени број часова по темама:

- Основе техничког цртања **12 часова**
- Техничко цртање на рачунару: **18 часова**
- Пројектно-техничка документација: **44 часа**

При изради **оперативних планова** потребно је дефинисати динамику рада имајући у виду да је учење, као и формирање ставова и вредности, континуирани процес и да је резултат је свих активности на часовима реализованих различитим методским приступом, коришћењем информација из различитих извора, презентованим већим бројем реалних примера и уз активно учешће ученика.

Једна вежба се ради **два спојена школска часа** и за то време требало би да буде потпуно завршена.

Наставне садржаје је неопходно реализовати кроз симулацију што више ситуација из реалног контекста, користећи савремене наставне методе и средства. Треба настојати да **ученици буду оспособљени** за: самостално решавање проблемских ситуација; проналажење, систематизовање и коришћење информација из различитих извора (нпр. стручне литературе, интернета, часописа, уџбеника, каталога...); визуелно опажање, поређење и успостављање веза између различитих садржаја (нпр. повезивање садржаја предмета са свакодневним искуством, садржајима других предмета и др.); тимски рад; самопроцену сопственог знања и напредовања; презентацију својих радова и групних пројеката и ефикасну визуелну, вербалну и писану комуникацију уз, када је то потребно и одговарајућу аргументацију.

Приликом **реализације наставе** истаћи важност поштовања Закона, стандарда, правила и прописа у овој области и указати на могуће проблеме који се могу појавити услед непоштовања и/или непридржавања истих. Пожељно је наставу реализовати кроз вежбе у пару, проблемске или пројектне задатке које су повезане са реалним контекстом у којима ученици раде на различитим деловима задатка, играју различите улоге и дају решења у зависности од контекста у коме се налазе. За реализацију садржаја, потребно је обезбедити приступ техничкој документацији и упутствима (енгл. Installer/User manual) за различите уређаје и опрему која је предмет учења. Користити једноставне примере пројектно-техничке документације примере стручној области. Инсистирати на решавању проблема, као и на познавању прописа, стандарда и правила израде (монтаже и постављања), а не на познавању начина рада уређаја, система уопште и/или његових делова.

Са ученицима треба дискутовати могућим начинима реализације система у мањим и/или већим објектима, као и о трендовима у овој области.

За реализацију наставе изабрати програме (софтверске пакете) који су приступачни ученику и школи (високи степен аутоматизације програма, приступачна цена лиценцирања и др.), попут нпр. MS Word and Excel, MS Visio и AutoCAD и програми сличне намене и могућности. Обуку ученика за коришћење изабраног програма обавити поступно, посвећујући време и пажњу свим важним функцијама програма и редоследу радњи.

Стечена знања су веома битна ученицима у практичном раду и даљем стручном оспособљавању.

5. УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Формативно оцењивање, као модел праћења напредовања ученика, се одвија на сваком часу и свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације. Постигнућа ученика је могуће вредновати кроз: активности на часу (тј. процесу учења); постављање питања и/или давање одговора у складу са контекстом који се објашњава; позитивном односу према опреми; израду задатака, истраживачких пројеката и сл.; презентовање садржаја; тестове практичних вештина, праћење постигнутог исхода, помоћ друговима из одељења у циљу савладавања градива и сл.

Ученике треба оспособљавати и охрабривати да **процењују сопствени напредак** у остваривању исхода, као и напредак других ученика, уз одговарајућу аргументацију.

На крају сваког часа или активности направити кратку анализу досадашњег рада, обавезно похвалити ученика за оно што је постигао и образложити шта може и треба да поправи и/или уради. Потребно је осмислити више типова различитих активности са продуктима различитог нивоа сложености и утврдити очекиване исходе, а према њима и критеријуме вредновања.

Оцењивање ученика се одвија у складу са **Правилником о оцењивању**. Потребно је, на почетку школске године, утврдити критеријуме за оцењивање (у складу са Правилником о оцењивању), првенствено за сумативно оцењивање и са њима упознати ученике. **Сумативно оцењивање** се може извршити на основу података прикупљених формативним оцењивањем, резултата/решења проблемског или пројектног задатка, усмених провера знања, контролних и домаћих задатака, тестова знања и сл. Начин утврђивања сумативне оцене ускладити са **индивидуалним особинама ученика**.

Приликом **извођења вежби** посебно обратити пажњу на: начин рада; примену мера заштите на раду и препорука за заштиту опреме од неправилног руковања; планирање времена кроз смислено и рутинско обављање радова; педантност и прецизност у обављању посла; руковање рачунарима и односу према њима; комуникацију са сарадницима.

Оспособити ученике да ефикасно и рационално користе рачунаре на начин који не угрожава њихово физичко и ментално здравље.

Основе практичних вештина

Недељни фонд часова: 0 +6

Годишњи фонд часова: 0 + 222

1. ОСТВАРИВАЊА ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА - ОБЛИЦИ И ТРАЈАЊЕ

РАЗРЕД	НАСТАВА				ПРАКСА	УКУПНО
	Теоријска настава	Вежбе	Практична настава	Настава у блоку		
I			222			222

Напомена: у табели је приказан годишњи фонд часова за сваки облик рада

2. ЦИЉЕВИ УЧЕЊА:

- Развијање навика за чување здравља и придржавања мера заштите на раду;
- Оспособљавање ученика за организовање рада и рационално коришћење енергије и материјала;
- Оспособљавање ученика да користе стандарде, нормативе, каталоге као и техничко технолошку документацију;
- Оспособљавање ученика да правилно користе уређаје, алат, мерни алат и прибор;
- Оспособљавање ученика да врше машинске и ручне операције на материјалима, као што су: обележавање, резање, турпијање, бушење, урезивање и нарезивање навоја;
- Оспособљавање ученика да изводе радове у електротехничкој струци (припрема крајева проводника, израда кабловских снопића, монтажа и повезивање електротехничког прибора, мерења и испитивања);
- Развијање одговорности према роковима, квалитету и прецизности датог посла.

3. НАЗИВ И ТРАЈАЊЕ МОДУЛА ПРЕДМЕТА

Разред: **први**

Ред.бр	НАЗИВ МОДУЛА	Трајање модула (часови)
1.	Основе практичних вештина у машинству	111
2.	Основе практичних вештина у електротехници	111

4. МОДУЛИ, ИСХОДИ, ПРЕПОРИЧЕНИ САДРЖАЈИ И КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА

НАЗИВ МОДУЛА	ИСХОДИ По завршетку модула ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Основе практичних вештина у машинству	<ul style="list-style-type: none"> • примењује заштитне мере од механичких повреда; • примењује заштитне мере од пожара; • користи заштитну опрему. 	ЗАШТИТА НА РАДУ <ul style="list-style-type: none"> • Правилник заштите на раду; • Мере заштите од пожара; • Заштитна опрема;
	<ul style="list-style-type: none"> • именује метале и легуре; • именује изолациони материјал; • користи радионичке методе за утврђивање механичких и технолошких својстава материјала: користи стандарде, каталоге производа (лимова, профила, жица, лежаја). • објасни утицај легирања, обраде и термичке обраде на особине материјала; • дефинише састав челика и ливеног гвожђа; • наведе разлике у саставу и особинама различитих врста челика и ливеног гвожђа; • наведе разлике у означавању различитих врста челика и ливеног гвожђа; • дефинише састав алуминијума и његових легура; • наведе особине, означавање и примену алуминијума и његових легура; • наведе примере практичне примене алуминијума и његових легура; 	КАРАКТЕРИСТИКЕ МАТЕРИЈАЛА <ul style="list-style-type: none"> • Техничке карактеристике материјала (гвожђе, челик, бакар, алуминијум, бронза); • Изолациони материјали (пертинакс, крилит, гума, прешпан); • Радионичке методе за утврђивање механичких и технолошких својстава материјала (путем савијања, утискивања куглице, брушењем итд.); • Полупроизводи и производи који се користе у машинству (плоче, лимови, траке, профили, цеви, лежајеви, итд); • Захтеви од конструкционих материјала; • Метали као конструкциони материјали; • Неметални конструкциони материјали
	<ul style="list-style-type: none"> • користи уређаје за обраду материјала; • користи алат за обележавање; • користи мерни алат; • користи ручни алат; • одржава уређаје и алат; • примењује мере заштите на раду 	АЛАТ ЗА РАД, МЕРЕЊЕ И КОНТРОЛИСАЊЕ <ul style="list-style-type: none"> • Радионички алат; • Алат за мерење (обележивач, лењери, шестари, универзално помично мерило, микрометар, дубиномер, чврста мерила - шаблони); • Примена и одржавање алата (бушилице, тестере, турпије, урезнице, нарезнице , чекићи, кључеви итд); • Хигијена рада; • Мере заштите на раду;
	<ul style="list-style-type: none"> • користи техничко технолошко упутство; • обележи предмет рада; • изведе машинске операције. 	ТЕХНОЛОШКИ ПРОЦЕС ОБРАДЕ МАТЕРИЈАЛА <ul style="list-style-type: none"> • Читање техничко технолошке документације; • Обележавање материјала; • Технолошки поступак при обради материјала: сечењем, турпијањем, бушењем, урезивањем и нарезивањем навоја;
	<ul style="list-style-type: none"> • одабере опрему и материјал; • изведе припрему за тврдо лемљење; • изврши тврдо лемљење; • изврши меко лемљење. 	СПАЈАЊЕ МАТЕРИЈАЛА <ul style="list-style-type: none"> • Тврдо и меко лемљење.

Основе практичних вештина у електротехници	<ul style="list-style-type: none"> • примењује заштитне мере од штетног утицаја електричне енергије; • користи заштитну опрему; • наводи процедуру пружања прве помоћи унесрећеном од удара електричне енергије • наводи процедуре пружања прве помоћи 	<p>ЧУВАЊЕ ЗДРАВЉА И ПРИДРЖАВАЊА МЕРА ЗАШТИТЕ НА РАДУ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Утицај електричне енергије на човека; • Мере заштите на раду; • Пружање прве помоћи
	<ul style="list-style-type: none"> • наводи примере практичне примене Cu, Al, Ag и Au; • објасни принцип преноса сигнала у оптичком влакну, начин изградње оптичког влакна и наведе материјале од којих се израђују. • објасни разлике између проводника и полупроводника; • објасни диелектричне особине изолационих материјала у зависности од њихове примене у пракси; • наведе особине магнетних материјала о којима треба водити рачуна приликом избора за њихову практичну примену; 	<p>МАТЕРИЈАЛИ У ЕЛЕКТРОТЕХНИЦИ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Подела електротехничких материјала; • Проводници; • Полупроводници; • Изолациони материјали и диелектрици; • Магнетни материјали
	<ul style="list-style-type: none"> • препозна симболе у технолошкој документацији; • одабере потребне елементе на основу симбола; • уцрта симболе елемената у документацију 	<p>ЧИТАЊЕ ПРОЈЕКТА И ШЕМА</p> <ul style="list-style-type: none"> • Симболи и ознаке у електротехници
	<ul style="list-style-type: none"> • одабере, користи и одржава алат 	<p>КОРИШЋЕЊЕ И ОДРЖАВАЊЕ АЛАТА</p> <ul style="list-style-type: none"> • Алата који се користе у електротехници; • Одржавање алата
	<ul style="list-style-type: none"> • препозна, оптичке каблове, електронинсталационе и телекомуникационе каблове и динамо жице; • отвори кабл; • правилно скине плашт и изолацију проводника; • настави (повеже) и изолује наставак; • направи окце у зависности од завртња; • залемни крајеве и поставља кабл папучице и фастоне; • скине изолацију, настави и изолује динамо жицу. 	<p>ПРЕПОЗНАВАЊЕ И ПРИМЕНА КАБЛОВА И ПРОВОДНИКА</p> <ul style="list-style-type: none"> • Оптички каблови; • Електронинсталациони проводници; • Телекомуникациони проводници; • Динамо жице.
	<ul style="list-style-type: none"> • повеже помоћу проводника основни електро-инсталациони прибор; • повеже помоћу проводника телекомуникациони прибор • подеси инструмент (једносмерна, наизменична струја) према врсти мерења; • одабере подручје и одреди константу инструмента; • измери основне електричне величине: напон, струју и отпор • разликује системе наизменичне и једносмерне струје; • прикључи потрошаче на изворе електричне енергије 	<p>ПОВЕЗИВАЊЕ ПРИБОРА КОЈИ СЕ КОРИСТИ У ЕЛЕКТРО И ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОНИМ ИНСТАЛАЦИЈАМА</p> <ul style="list-style-type: none"> • Електронинсталациони прибор (осигурачи, прекидачи, утичнице, сијалична грла); • Телекомуникациони прибор (реглете, телефонске прикључнице, телефонски утикачи). • Универзални инструмент <p>ПРИКЉУЧЕЊЕ ПОТРОШАЧА НА ИЗВОРЕ ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Извори једносмерне струје (акумулатор, пуњач акумулатора); • Извори наизменичне струје (трофазни и монофазни систем).
<ul style="list-style-type: none"> • одабере на основу ознака отпорнике и кондензаторе; • испита исправност елемената; • замени или угради пасивне елементе у одговарајуће струјно коло 	<p>ИСПИТИВАЊЕ И УГРАДЊА ПАСИВНИХ ЕЛЕМЕНАТА</p> <ul style="list-style-type: none"> • Отпорници; • Кондензатори 	

5. УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

На почетку теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе, односно учења, планом рада, начином понашања на часовима у кабинету практичне наставе у смислу примене мера заштите на раду. Приликом остваривања садржаја програма треба користити усвојена знања из предмета Физика, Техничко цртање и документација. Ученике такође треба упознати и са критеријумом и начином оцењивања. На почетку наставе урадити проверу нивоа знања и вештина ученика, која треба да послужи као оријентир за организацију и евентуалну индивидуализацију наставе.

Облици наставе:

Практична настава

Препоручени број часова:

Основе практичних вештина у машинству

- Заштита на раду - 6 часова
- Карактеристике материјала - 16 часова
- Алат за рад, мерење и контролисање - 21 час
- Технолошки процес обраде материјала - 60 часова
- Спајање материјала - 8 часова

Основе практичних вештина у електротехници

- Чување здравља и придржавања мера заштите на раду - 6 часова
- Материјали у електротехници - 6 часова
- Читање пројеката и шема - 12 часова
- Коришћење и одржавање алата - 6 часова
- Препознавање и примена каблова и проводника - 24 часа
- Повезивање прибора који се користи у електро и текекомуникационим инсталацијама - 36 часова
- Прикључење потрошача на изворе електричне енергије - 15 часова
- Испитивање и уградња пасивних елемената - 6 часова

Место реализације:

Практична настава се реализује у школи, у кабинету практичне наставе

Подела на групе:

- Одељење се дели на 2 групе

Препоруке за реализацију наставе:

При изради оперативних планова потребно је дефинисати динамику рада имајући у виду да је учење, као и формирање ставова и вредности, континуирани процес и да је резултат је свих активности на часовима реализованих различитим методским приступом, коришћењем информација из различитих извора и уз активно учешће ученика. Приликом планирања потребно је ускладити динамику рада са предметима који теоријски обрађују исту тематику, а такође и организационо са капацитетима школе.

Наставу реализовати сваке недеље током једног дана, у трајању од 6 часова. Динамику реализације модула утврђује школа, (могуће је модуле реализовати упоредо, јер су исходи независни).

Приликом реализације наставе истаћи важност поштовања закона, стандарда, правила и прописа у овој области и указати на могуће проблеме који се могу појавити услед непоштовања и/или непридржавања истог. Са ученицима треба дискутовати о могућим решењима, као и о трендовима у овој области.

активно учешће ученика. Приликом планирања потребно је ускладити динамику рада са предметима који теоријски обрађују исту тематику, а такође и организационо са капацитетима школе.

Наставу реализовати сваке недеље током једног дана, у трајању од 6 часова. Динамику реализације модула утврђује школа, (могуће је модуле реализовати упоредо, јер су исходи независни).

Приликом реализације наставе истаћи важност поштовања закона, стандарда, правила и прописа у овој области и указати на могуће проблеме који се могу појавити услед непоштовања и/или непридржавања истог. Са ученицима треба дискутовати о могућим решењима, као и о трендовима у овој области.

Основе практичних вештина у машинству

Наставне садржаје је неопходно реализовати кроз симулацију што више ситуација из реалног контекста у којима се ученици могу наћи у свом будућем послу. Демонстрирати употребу заштитне опреме, методе радионичког испитивања, употребу уређаја и алата као и начин одржавања уређаја и алата. Ученицима указати на значај правилног држања тела и правилног вођења алата при обради материјала, објаснити како се остварује организација радног места и значај хигијене рада. Треба настојати да ученици буду оспособљени за: самостално решавање проблемских ситуација; проналажење, систематизовање и коришћење информација из различитих извора (нпр. стручне литературе, интернета, часописа, уџбеника, каталога...); визуелно опажање, успостављање веза између различитих садржаја (нпр. повезивање садржаја предмета са свакодневним искуством, садржајима других предмета и др.); тимски рад; самопроцену сопственог знања и напредовања; комуникацију са сарадницима. Потребно је планирати активности које подстичу изградњу практичних вештина кроз које се ученици треба да се науче стрпљивом и прецизном раду.

Основе практичних вештина у електротехници

Наставне садржаје је неопходно реализовати кроз симулацију што више ситуација из реалног контекста у којима се ученици могу наћи у свом будућем послу. Објаснити начин пружања прве помоћи. Демонстрирати примену уређаја и алата као и одржавање истог. На монтажним плочама/макетама демонстрирати монтажу и повезивање опреме у струјно коло. Садржаје не реализовати строго у једном циклусу, него често више пута у другим деловима и садржајима а све према конкретним задацима.

Треба настојати да ученици буду оспособљени за: самостално решавање проблемских ситуација, проналажење, систематизовање и коришћење информација из различитих извора (нпр. стручне литературе, интернета, часописа, уџбеника, каталога...); визуелно опажање, успостављање веза између различитих садржаја (нпр. повезивање садржаја предмета са свакодневним искуством, садржајима других предмета и др.); тимски рад, самопроцену сопственог знања и напредовања, комуникацију са сарадницима. Потребно је планирати активности које подстичу изградњу практичних вештина кроз које се ученици требају научити стрпљивом и прецизном раду.

6. УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ

Формативно оцењивање, као модел праћења напредовања ученика, се одвија на сваком часу и свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације. Постигнућа ученика је могуће вредновати кроз: праћењем активности на часу (тј. процесу учења); постављање питања и/или давање конкретних решења у складу са контекстом у коме се налази; позитивном односу према опреми и алату; тестове практичних вештина, решавања практичних задатака; помоћ друговима из одељења у циљу савладавања градива и сл.

На крају сваког часа или активности направити кратку анализу досадашњег рада, обавезно похвалити ученика за оно што је постигао и дати му препоруке како и шта може и треба да поправи и/или уради.

Оцењивање ученика се одвија у складу са Правилником о оцењивању. Потребно је на почетку школске године утврдити критеријуме за оцењивање (у складу са Правилником о оцењивању), првенствено за сумативно оцењивање и са њима упознати ученике. Сумативно оцењивање се може извршити на основу формативног оцењивања, резултата/решења проблемског или пројектног задатка, праћењем рада ученика – остваривања исхода и сл. Начин утврђивања сумативне оцене ускладити са индивидуалним особинама ученика.

Потребно је осмислити више типова различитих активности (задатака) са продуктивним различитог нивоа сложености и утврдити очекиване исходе, а према њима и критеријуме вредновања.

Основе електротехнике

Недељни фонд часова: 3 + 1

Годишњи фонд часова: 111 + 37

1. ОСТВАРИВАЊЕ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА – ОБЛИЦИ И ТРАЈАЊЕ

РАЗРЕД:	Теоријска настава	Вежбе	Практична настава	Настава у блоку	Укупно
I	111	37	0	0	148
II	70	0	0	0	70

2. ЦИЉЕВИ УЧЕЊА:

- Упознавање са основним појмовима из области електростатике;
- Упознавање са основним појмовима из области једносмерних струја;
- Упознавање са основним појмовима из области електромагнетизма;
- Упознавање са основним појмовима из области наизменичних струја
- Упознавање са основним појмовима везаним за трансформаторе и трофазне системе
- Оспособљавање ученика за практичну проверу појава и закона у области електротехнике
- Оспособљавање ученика за коришћење основних мерних инструмената за мерење електричних величина
- Развијање способности за примену знања у осталим стручним предметима
- Оспособљавање ученика на практичну примену усвојених знања
- Развијање систематичности, уредности и прецизности у раду
- Развијање логичког мишљења и закључивања
- Осамосталовање ученика у раду и упућивање на коришћење стручне литературе
- Упућивање ученика у методологију решавања проблема из електротехнике

3. ТЕМЕ, ИСХОДИ, ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ И КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА

ТЕМА	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Електростатика	<ul style="list-style-type: none"> • употребљава јединице; • дефинише основна и електрична својства материје, као и појам електрицитета; • објасни количину електрицитета, наелектрисано тело, начин деловања и јединице; • графички прикаже вектор поља у некој тачки поља уз објашњење; • користи Кулонов закон за израчунавање силе између два наелектрисана тела 	<p>ТЕОРИЈА</p> <ul style="list-style-type: none"> • Појам јединица. Међународни систем јединица; • Структура материје. Основни појмови о електрицитету и електричним својствима материје; • Проводници, полупроводници и изолатори; • Појам наелектрисаног тела. Количина електрицитета, дефиниција и јединице; • Појам електричног поља. Графичко приказивање електричног поља. Хомогено електрично поље. Вектор електричног поља. Силе у електричном пољу; • Кулонов закон. Електростатичка индукција; • Поларизација диелектрика. Електрични потенцијал и електрични напон; • Диелектрична чврстоћа. Материјали за диелектрике; • Појам капацитивности. Капацитивност плочастог кондензатора. • Паралелно, редно и мешовито везивање кондензатора <p>ВЕЖБЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Наелектрисано тело; • Кондензатори, пуњење и пражњење кондензатора; • Везе кондензатора. <p>Кључни појмови: наелектрисано тело, потенцијал, напон, капацитивност, кондензатор</p>
Једносмерне струје	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише једносмерну струју и појмове као што су позитивна и негативна струја, физички и технички смер струје; • израчуна јачину струје; • израчуна густину струје; • дефинише електрично коло и услов да у колу протиче струја; • наведе елементе електричног кола; • објасни електромоторну силу генератора; • објасни принцип рада и главна својства електрохемијских генератора; • израчуна електричну отпорност; • наведе врсте отпорника; • објасни електричну проводност; • користи Омов закон за израчунавање струје, напона или отпорности; • дефинише Први и Други Кирхофов закон; • користи Први Кирхофов закон за одређивање јачина струје • дефинише Џулов закон; • израчуна снагу и рад помоћу Џуловог закона; • опише поступак мерења струје, напона, снаге и рада; • решава проста кола са једним генератором и једним пријемником; • израчунава снагу генератора и снагу пријемника; • наведе режиме рада генератора; • решава различите везе генератора; • израчунава еквивалентну отпорност различитих веза отпорника (редна, паралелна, мешовита); 	<p>ТЕОРИЈА</p> <ul style="list-style-type: none"> • Појам једносмерне струје. Јачина електричне струје. Густина струје; • Појам електричног кола. Елементи електричног кола; • Електромоторна сила генератора. Електрохемијски генератори; • Електрична отпорност. Отпорност проводника. Зависност отпорности од температуре. Електрична проводност. Материјали за отпорнике. Врсте отпорника; • Омов закон. Референтни смер струје и напона; • Први Кирхофов закон; • Електричне силе у колу. Други Кирхофов закон; • Џулов закон. Електрични рад и електрична снага; • Мерење струје и напона. Везивање амперметра и волтметра; • Решавање простог кола са једним генератором и једним пријемником. Одређивање напона на крајевима реалног генератора. Снага генератора и снага пријемника. Режим празног хода и кратког споја. Редно и паралелно везивање генератора; • Редно, паралелно и мешовито везивање отпорника; • Уопштен Омов закон; • Сложено електрично коло. Други Кирхофов закон за сложено коло. Решавање сложених кола помоћу првог и другог Кирхофовог закона <p>ВЕЖБЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Дејства електричне струје; • Електрично коло; • Мерење напона и струје; • Зависност отпорности од димензија и температуре; • Омов закон; • Први Кирхофов закон; • Други Кирхофов закон;

	<ul style="list-style-type: none"> • решава проста кола помоћу уопштеног Омовог закона; • решава сложена кола помоћу Првог и Другог Кривофовог закона. • покаже дејства електричне струје; • измери напон и струју у колу; • провери Омов закон мерењем струје и напона; • провери Први Кирхофов закон мерењем струја; • провери Други Кирхофов закон мерењем напона; • измери електромоторну силу, напон на оптерећеном генератору и унутрашњу отпорност генератора; • мерењем проверава израчунату еквивалентну отпорност везе отпорника 	<ul style="list-style-type: none"> • Мерења на генераторима; • Везе отпорника. <p>Кључни појмови: електрична струја, електрична отпорност, струјно коло, снага, генератор, потрошач,</p>
<p>Електромагнетизам</p>	<ul style="list-style-type: none"> • објасни појам магнета, магнетног поља; • графички представи магнетно поље; • израчуна јачину магнетног поља око правог проводника кроз који протиче струја; • објасни магнетна својства материјала; • наведе поделу магнетних и феромагнетних материјала; • објасни магнетне својства материјала и магнетни хистерезис; • израчуна магнетну индукцију од струје у правом проводнику, одреди њен смер; • објасни магнетну индукцију у навојку и навоју и одреди њен смер; • објасни магнетно коло и Кап-Хопкинсов закон, израчуна величине везане за магнетно коло; • израчуна електромагнетну и електродинамичку силу, одреди њихов смер; • објасни примену електромагнетне и електродинамичке силе код електромотора; • објасни Ленцов закон и његову примену код правог проводника, навојка и навоја у магнетном пољу; • одреди смер индуковане електромоторне силе; • објасни принцип рада генератора; • објасни контраелектромоторну силу мотора; • објасни вртложне струје; • објасни самоиндукцију • израчуна индуктивност навоја; • објасни узајамну индукцију; • решава једноставне задатке из области електромагнетизма . • покаже међусобно понашање магнета, магнета и меког гвожђа, као и електромагнета; • измери индуктивност калема, • уочи промену индуктивности са променом броја навоја, димензија и језгра; • покаже примере самоиндукције и објасни примере из праксе. 	<p>ТЕОРИЈА</p> <ul style="list-style-type: none"> • Појам магнетног поља. Графичко представљање магнетног поља. Магнетна својства материје; • Магнетна индукција. Магнетна пропустљивост. Флукс вектора магнетне индукције; • Магнетне феромагнетних материјала. Магнетни хистерезис; • Магнетно поље струје у правом проводнику. Магнетно поље струје у навојку и навоју; • Магнетомоторна сила. Магнетна отпорност; • Појам магнетног кола. Кап-Хопкинсов закон; • Електромагнетна сила. Електродинамичка сила. Навојак и навој у магнетном пољу; • Принцип рада електромотора једносмерне струје; • Електромагнетна индукција. Ленцов закон; • Индукована електромоторна сила у правом проводнику, навојку и навоју; • Принцип рада генератора једносмерне струје; • Сопствено магнетно поље. Сопствени флукс; • Коefицијент самоиндукције (индуктивност); • Енергија калема. Електромоторна сила самоиндукције; • Међусобна индукција. Електромоторна сила међусобне индукције; • Вртложне струје. <p>ВЕЖБЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Магнети и електромагнети; • Калемови; • Самоиндукција <p>Кључни појмови: магнетизам, магнет, електромагнет, магнетна индукција, индуктивност, индукована ЕМС, електромотор</p>

4. УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

На почетку сваке теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе / учења, планом рада и начинима оцењивања.

Облици наставе:

Наставни садржаји се реализују као:

Разред I

- теоријска настава (111 часова) и
- вежбе (37 часова).

Место реализације наставе:

Теоријска настава се реализује у специјализованој учioniци, а вежбе у одговарајућој лабораторији која је опремљена са свом потребном опремом.

Методe рада:

- Монолошка, дијалoшка
- Демонстрација
- Дискусија
- Решавање проблема – израда задатака
- Практичан рад

Подела одељења на групе

Одељење се дели на 2 групе приликом реализације вежби.

Препоручени број часова по темама:

Разред I

Електростатика

- теоријска настава (21 час) и
- вежбе (9 часова).

Једносмерне струје

- теоријска настава (60 часова) и
- вежбе (20 часова).

Електромагнетизам

- теоријска настава (30 часова) и
- вежбе (8 часова).

Препоруке за реализацију наставе:

Разред I

Приликом остваривања садржаја програма треба користити усвојена знања из предмета математика и физика. Такође је важно повезивати садржаје који се изучавају у овом предмету са одговарајућим тематским целинама других стручних предмета, нарочито са предметом електричне инсталације који се изучава у првој години.

Вежбе организовати тако да се одељење дели на две групе. По могућности, у једном термину радити једну вежбу, а највише три вежбе у једном циклусу. Једна вежба се ради два спојена – школска часа и за то време треба да се ураде сва мерења и обраде резултати. При изради вежби сваки ученик треба да има практикум или радне листове. У току израде вежби ученике треба упућивати у начин коришћења инструмената и повезивање елемената на основу електричне шеме. У лабораторији треба да буде довољно радних места да за једним радним столом буду највише два ученика.

Почетне часове вежби користити за упознавање ученика са инструментима које ће користити, правилима рада у лабораторији, мерама безбедности и сл.

Електростатика

Теорија

- На почетку наставе дати кратак увод у историјат развоја електротехнике.
- Структуру материје обрадити као наставак на претходно знање из физике и хемије.
- Електрично поље и појаве у њему обрадити првенствено графички и описно.
- Уз кондензаторе урадити велик број једноставних задатака.

Вежбе

При извођењу вежби наелектрисано тело, пуњење и пражњење кондензатора наставник може да демонстрира вежбу, а затим да то уради неколико ученика. Вежбу везе кондензатора ученици треба да раде самостално или у паровима, ако не постоје услови за самосталан рад. Уколико раде у пару, сваки ученик треба да изврши неколико мерења.

Једносмерне струје

Теорија

- На почетку овог модула објаснити објаснити физичку суштину струје, физички и технички смер, позитивну и негативну струју итд.
- Густину струје објаснити графички и дати практичне вредности које се сусрећу код електричних инсталација (пошто се предмет електричне инсталације такође изучава у првој години, дати више примера који се срећу у пракси), трансформатора и сл.;
- Електрично коло упоредити са неким механичким системом у којем се врши двострука конверзија енергије, где се енергија непосредно за директну употребу (на пример потенцијална енергија воде) претвара у електричну, затим преноси до потрошача и ту се претвара у енергију погодну за коришћење (на пример у светлосну);
- Уз стандардне вредности за специфичну отпорност дати и вредности са површином пресека проводника изражену у mm^2 ;
- Код генератора обрадити и практични начин мерења њихове унутрашње отпорности;
- Уз електричне силе у колу увек дати њихов смер у односу на смер струје; у овом случају дати и смер напона на отпорнику;
- Други Кирхофов закон дати као општи закон равнотеже сила и применити га на електрично коло или контуру;
- Приликом обраде ове теме урадити велики број једноставних задатака.
- Посебну пажњу обратити на задатке у којима се обрађују разделник напона и разделник струје.
- За сложено коло показати на примеру како се решава али од ученика тражити само да напишу потребне једначине за његово решавање;

Вежбе

- При вежби дејство електричне струје демонстрирати ученицима топлотно, светлосно и механичко дејство електричне струје.
- Вежбу електрично коло реализовати тако да се ученицима демонстрира како се повезује просто коло на основу електричне шеме, а затим тражити од њих да то ураде прво у пару, а затим и самостално. Кола која се повезују треба да имају извор, 4-6 елемената (извор, потрошачи, прекидачи - на пример повезати два прекидача и две сијалице (или мања електромотора), прво редно а затим паралелно) При изради вежбе инсистирати на исправности, уредности и прегледности направљеног електричног кола, повезати са гравивом из предмета електричне инсталације.
- Код вежбе зависност отпорности од димензија и температуре, тражити од ученика да пре извршеног мерења предвиде како ће се мењати отпорност. (на пример, ученик треба да измери отпорност неког проводника, а затим да предвиди колика ће бити отпорност ако се дужина проводника преполови или ако се повећа три пута), слично урадити и у вежби везе отпорника
- Остале вежбе урадити тако да ученик уради бар 3-4 мерења на током реализације једне вежбе.

Електромагнетизам

Теорија

- Појам магнетног поља обрадити ослањајући се на претходно знање из основне школе. По могућности показати његов облик помоћу гвоздене пиљевине;
- Смерове величина у магнетизму приказивати помоћу правила десне руке, леве руке, десног завртња или левог завртња;
- Уз индуквану електромоторну силу дати и смер механичке силе која потиче од индукване струје, а уз електромагнетну силу објаснити индуквану електромоторну силу која се у електромотору назива контраелектромоторна сила;
- Принцип рада електромотора и генератора једносмерне струје обрадити на реалним примерима са више од два сегмента.
- Међусобну индукцију и вртложне струје обрадити првенствено описно.

Вежбе

При извођењу вежби наставник може да демонстрира вежбу, а затим да то уради неколико ученика.

5. УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Наставник, на почетку школске године или на почетку теме упознаје ученике са начином оцењивања, динамиком и елементима оцењивања.

Праћење развоја, напредовања и остварености постигнућа ученика обавља се формативним и сумативним оцењивањем.

Формативно оцењивање се одвија на сваком часу кроз:

- праћење активности ученика на часу (тј. процесу учења);
- континуално праћења достигнутих исхода и нивоа достигнутих компетенција,
- континуално праћење степена остварених практичних вештина на лабораторијским вежбама,
- учешћем ученика у заједничком раду /рад у групама

Формативна оцена садржи следеће елементе: опис постигнућа ученика, опис ангажовања ученика и препоруке за даље напредовање.

Наставник у поступку оцењивања прикупља и бележи податке о постигнућима ученика, процесу учења, напредовању и развоју ученика током године у дневнику рада и својој педагошкој документацији.

Сумативно оцењивање се врши на крају програмске целине, модула или за класификациони период из предмета на основу:

- усмене провере знања;
- контролних и домаћих задатака
- тестова знања, односно задатака објективног типа.
- извештаја о урађеним лабораторијским вежбама
- провером практичних вештина на лабораторијским вежбама
- података прикупљених формативним оцењивањем

Оцењивање ученика се одвија у складу са Правилником о оцењивању. Потребно је, на почетку школске године, утврдити критеријуме за оцењивање (у складу са Правилником о оцењивању) и са њима благовремено упознати ученике.

Формативно и сумативно оцењивање део су јединственог процеса оцењивања заснованог на унапред утврђеним критеријумима са којима су ученици упознати.

Електричне инсталације

Недељни фонд часова: 2
Годишњи фонд часова: 74

1. ОСТВАРИВАЊЕ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА – ОБЛИЦИ И ТРАЈАЊЕ

Годишњи фонд часова:	Теоријска настава	Вежбе	Практична настава	Настава у блоку	Укупно
I	74	0	0	0	74
II	70	0	0	0	70
III	62	0	0	0	62

2. ЦИЉЕВИ УЧЕЊА:

- Упознавање ученика са врстама електричних инсталација које се користе у разним објектима
- Оспособљавање ученика за заштиту од превисоког напона додира и његовог деловања
- Схватање значаја заштитних мера од високог напона, обезбеђивање услова потребних за спровођење заштитних мера, као и правилно поступање приликом извођења заштитних мера
- Упознавање ученика са електричним, механичким и другим карактеристикама електронинсталационог материјала и прибора, ради правилног избора и монтаже
- Упознавање својстава и карактеристика уређаја и опреме за извођење електричних инсталација
- Коришћење таблица у којима су дате карактеристике појединих елемената и уређаја
- Упознавање стандарда и техничких прописа за избор опреме, монтаже и одржавања електричних инсталација
- Упознавање услова и захтева који морају да буду испуњени при извођењу и коришћењу електричних инсталација
- Упознавање важећих техничких прописа којима се регулише извођење електричних инсталација у нормалним и посебним условима
- Оспособљавање за извођење електричних инсталација у стамбеним објектима, јавним објектима и индустријским постројењима
- Оспособљавање за правилно одржавање електричних инсталација, као и за правилно поступање при одржавању и отклањању насталих кварова у електричним инсталацијама
- Упознавање садржаја пројекта као и одговарајућих прорачуна за одабирање осигурача и одређивање пресека проводника.
- Оспособљавање за успешнију реализацију садржаја програма основа практичних вештина и практичне наставе

3. ТЕМЕ, ИСХОДИ, ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ И КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА

ТЕМА	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ / КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА
Појам потрошача и основе електричних инсталација	<ul style="list-style-type: none"> • објасни појмове потрошача и извора енергије. • наведе основне електричне величине и јединице. • објасни основне начине производње, преноса и дистрибуције електричне енергије. • опише врсте електричних инсталација. • наведе основне делове електричних инсталација.. 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам потрошача и извора енергије. • Основне електричне величине и јединице. • Производња електричне енергије. • Пренос и дистрибуција електричне енергије. • Врсте електричних инсталација. • Делови електричних инсталација. <p>Кључни појмови: Потрошач, извор енергије, електричне инсталације</p>
Мере заштите од струјног удара	<ul style="list-style-type: none"> • наведе опасности од електричне струје. • наведе и објасни мере заштите од струјног удара. • Наводи процедуре пружања прве помоћи при удару електричне струје • примени заштитну опрему и заштитне мере. 	<ul style="list-style-type: none"> • Опасност од електричне струје на човека. • Мере заштите од штетног деловања електричне струје. • Прва помоћ приликом струјног удара. <p>Кључни појмови: струјни удар, мере заштите</p>
Алат за извођење и одржавање електричних инсталација	<ul style="list-style-type: none"> • разликује и користи разне врсте алата. 	<ul style="list-style-type: none"> • Алат за извођење и одржавање електричних инсталација
Елементи електричних инсталација	<ul style="list-style-type: none"> • наведе материјале који се користе за израду проводника • наведе материјале који се користе за израду изолације • наведе врсте неизолованих проводника и одабере њихов пресек на основу струје оптерећења • наведе врсте изолованих проводника и њихову намену • наведе врсте каблова и објасни где се примењују • одабере пресек проводника основу табела и услова полагања. • одабере тип изолованог проводника или кабла на основу услова полагања • тумачи ознаке изолованих проводника и каблова. • објасни примену електроинсталационог прибора • наведе врсте инсталационих цеви • изабере пречнике цеви према броју и површини попречног пресека изолованих проводника и каблова. • наведе основне препоруке за полагање проводника инсталационих цеви и прибора. • разликује различите прикључне уређаје. • објасни начин повезивања прикључног уређаја на електричну инсталацију. 	<ul style="list-style-type: none"> • Проводници и кабли: материјал за израду проводника и каблова, неизоловани проводници, изоловани проводници, кабли, означавање проводника и каблова, стандардне површине попречних пресека каблова. • Избор попречног пресека проводника и каблова на основу табела и услова полагања. • Прибор за инсталационе кабли: објемнице, разводне кутије, кабловске уводнице. • Прибор за енергетске кабли: кабловске главе, кабловске спојнице, кабловске папучице, спојнице за кабловске жиле, прибор за обележавање каблова. • Инсталационе цеви и њихов прибор: металне и неметалне цеви, избор инсталационих цеви према пречнику и броју проводника, прибор за цеви (спојнице, лукови, рачве, разводне кутије). • Прикључни уређаји: прикључнице - подела према концепцији, месту уградње, механичке заштите, утикачи. • Елементи заштите: топлјиви осигурачи типа D и B, аутоматски осигурачи, високоучински осигурачи. • Избор називне струје осигурача према попречном пресеку проводника.
	<ul style="list-style-type: none"> • наведе заштитне уређаје • објасни улогу заштитних уређаја • објасни начин повезивања заштитних уређаја на електричну инсталацију. • наброји прекидаче који се користе у електричној инсталацији. • објасни принцип рада прекидачких елемената 	<ul style="list-style-type: none"> • Прекидачки елементи: растављачи, гребенасте склопке, инсталационе склопке, контактори, тастери. <p>Кључни појмови: Проводник, кабл, попречни пресек, осигурач, прекидач</p>
Шеме у електричним инсталацијама	<ul style="list-style-type: none"> • користи основне симболе у електротехници • црта шеме једноставнијих монофазних и трофазних струјних кола 	<ul style="list-style-type: none"> • Симболи и ознаке који се користе на шемама електричних инсталација. • Једнополне шеме и шеме везе. • Шеме везе и једнополне шеме струјних кола осветљења. • Шеме везе и једнополне шеме монофазних и тофазних струјних кола утичница и термичких потрошача <p>Кључни појмови: Шема, монофазни, трофазни</p>

4. УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

На почетку сваке теме ученике упознати са циљевима и исходима наставе / учења, планом рада и начинима оцењивања.

Облици наставе:

Наставни садржаји се реализују као:

- теоријска настава (74 часа у првом разреду, 70 часова у другом разреду и 62 часа у трећем разреду)

Место реализације наставе:

Теоријска настава се реализује у специјализованој учионици или одговарајућем кабинету који треба да буде опремљен одговарајућим наставним средствима, макетама и моделима, графичким приказима, мултимедијалном опремом.

Методе рада:

- Монолошка, дијалогска
- Демонстрација
- Дискусија
- Решавање проблема

Препоруке за реализацију наставе:

Први разред

При обради појединих наставних јединица користити панове, слике, цртеже, примерке електроинсталационог материјала, прибора и елемената. Користити мултимедијалне презентације, каталоге произвођача опреме и уређаја и стручну литературу (стандарде, прописе, препоруке). Кроз садржај Увод, ученике упознати са изворима једносмерне и системима наизменичне струје (монофазни систем и трофазни систем). Објаснити улогу потрошача и њихову поделу према системима наизменичне струје и принципу рада. Садржаје Производња електричне енергије и Пренос и дистрибуција електричне енергије реализовати уз коришћење најједноставнијих блок и електричних шема. Садржај врсте електричних инсталација реализовати кроз најосновнију поделу: електроенергетске, сигналне, телекомуникационе, громобранске. Кроз садржај Мере заштите од струјног удара упознати ученике о штетном деловању електричне енергије по човечији организам, пружање прве помоћи унесрећеном, заштитним средствима као њиховој доследној примени, златним правилима при уласку у енергетска постројења. Кроз садржај алати који се користе за потребе електротехнике, упознати ученике са алатом, објаснити примену и одржавање. При реализацији садржаја Елементи електричних инсталација, помоћу панова и макета приказати прибор који се користи у електротехници (осигураче, прекидаче, утичнице, сијалична грла, цеви, кабловски прибор). Објаснити избор површине попречног пресека проводника на основу табела и повезати га са избором називне струје осигурача. Приликом реализације садржаја Шеме у електричним инсталацијама, прво користити принципске шеме (без симбола разводних кутија) а касније једноставније шеме струјних кола (уз коришћење симбола разводних кутија). Теоријску наставу ускладити са садржајима предмета Основе практичних вештина.

Препоручени број часова по темама:

- Увод - 8 часова
- Мере заштите од струјног удара - 4 часа
- Алат за извођење и одржавање електричних инсталација - 2 часа
- Елементи електричних инсталација - 50 часова
- Шеме у електричним инсталацијама - 10 часова

5. УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Формативно оцењивање, као модел праћења напредовања ученика, се одвија на сваком часу и свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације. Постигнућа ученика је могуће вредновати кроз: активности на часу (тј. процесу учења); постављање питања и/или давање одговора у складу са контекстом који се објашњава; позитивном односу према опреми; израду задатака, истраживачких пројеката и сл.; презентовање садржаја, праћење постигнутости исхода, помоћ друговима из одељења у циљу савладавања градива и сл.

Ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода, као и напредак других ученика, уз одговарајућу аргументацију.

На крају сваког часа или активности направити кратку анализу досадашњег рада, обавезно похвалити ученика за оно што је постигао и образложити шта може и треба да поправи и/или уради.

Потребно је осмислити више типова различитих активности са продуктима различитог нивоа сложености и утврдити очекиване исходе, а према њима и критеријуме вредновања.

Оцењивање ученика се одвија у складу са Правилником о оцењивању. Потребно је, на почетку школске године, утврдити критеријуме за оцењивање (у складу са Правилником о оцењивању), првенствено за сумативно оцењивање и са њима упознати ученике. Сумативно оцењивање се може извршити на основу формативног

оцењивања, резултата/решења проблемског или пројектног задатка, праћењем рада ученика – остваривања исхода и сл. Начин утврђивања сумативне оцене ускладити са индивидуалним особинама ученика.

Приликом извођења вежби посебно обратити пажњу на: начин рада; примену мера заштита на раду и препорука за заштиту опреме од неправилног руковања; планирање времена кроз смислено и рутинско обављање радова; педантност и прецизност у обављању посла; руковање рачунарима и односу према њима; комуникацију са сарадницима.

Оспособити ученике да ефикасно и рационално користе рачунаре на начин који не угрожава њихово физичко и ментално здравље.